

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Illvstrissimi Viri Petri De Marca Archiepiscopi Parisiensis Dissertationvm De Concordia Sacerdotii Et Imperii, Sev De Libertatibvs Ecclesiæ Gallicanæ, Libri Octo

Marca, Pierre de

Parisiis, 1669

Capvt IV.

urn:nbn:de:hbz:466:1-15591

rum. Integra collectio constat è centum sexaginta quinque canonibus antiquissimæ collectionis Græcorum, deinde xxvii. canonibus Concilij Chalcedonensis, xxi. Sardicenis, & cxxxviii. Conciliorum Africanorum, præter quinquaginta apostolicos canones: quorum omnium summa redit ad cccxciv. canonum capita. Ceterum Dionysius, ut Collectioni suæ nihil deesset, Pontificum Romanorum Decreta, quæ ad disciplinam ecclesiasticam pertinebant, à Siricio usque ad Hormisdam, post canones subjunxit. Hæc secunda canonum interpretatio & collectio statim ab Ecclesia Romana obviis ulnis excepta est, ut testis est locupletissimus Cassiodorus, auctor illius seculi: *Ex Græcis exemplaribus*, inquit de Dionysio loquens, *canones ecclesiasticos moribus suis, ut erat planus atque disertus, magna eloquentiæ luce composuit. quod hodie usu celeberrimo Ecclesia Romana complectitur.* Canonum ex hac collectione peritorum auctoritate Contumeliosum Regensem Episcopum in Gallia ab episcopatus ordine suspendit Ioannes II. Pontifex Romanus anno Dxxxiv. literis hac de re ad Cæsarium Arelatensem datis, quibus capita canonum adjunxit, scilicet capitulum vii. ex epistola Siricij, ex canonibus apostolicis capitulum xxv. & xxi. ex canonibus Antiochenis capitulum ix. & xv. quæ ad verbum è Dionysij interpretatione sunt expressa. Receptis à fede apostolica canonibus omnes Occidentis provinciæ ad dirimendas lites & judicia Clericorum exercenda statim usæ sunt.

Cassiod. c. 23. divin. lect.

Ioannis II. episc. ad Cæsar. Arelat. Tom. 1. Concil. Gall. ex antiquis exemplaribus edita.

Uide. fuyr. lib. 1. c. 1. §. 7. & lib. 7. cap. 8. §. 6.

VIII. Ceterum prætermittenda non est canonum collectio, quæ in quinquaginta titulos distributa, Theodoret Cyrensis Episcopi nomine extat in manuscripto codice Bibliothecæ Regiæ; præcipuè cum aliquoties ejus meminerimus in hoc opere, & nobis usui futura sit in iis quæ sequuntur. Eam collectionem Ioannes Scholasticus Patriarcha Constantinopolitanus, qui Iustiniani temporibus floruit, collatione legum, sed præsertim Novellarum Constitutionum ejusdem Principis, ad singulos titulos addita; ornavit. Vnde sequitur hanc collectionem Iustiniani tempus antecessisse, atque adeo temporis rationem iis suffragari qui Theodoret genuinum opus esse censent. Quam ille ad usum privatum studiosorum concinnavit, ut in numerato haberent canones omnes qui ad unum negotij genus referuntur, quorum sententiam & numerum tantum adnotavit. In judiciis autem, ubi solida & integræ leges, non verò synopses legum vel canonum proferebantur,

collectioni isti nullus erat locus. Quidam eruditi viri eam à Theodoro abjudicant, tribus potissimum de causis; tum ob canones apostolicos, quos laudat numero cxxxv. (qua de re abundè diximus capite superiori) tum ob canonem xxviii. Chalcedonensis Concilij, quem expungit, licet collectio Græcorum eum agnoscat. Quod quidem verum est, si de collectione Photij & Zonaræ agatur. Sed antiqua Collectio Græca, quam Dionysius Latinè reddidit, viginti septem canones solum recenset, omisso xxviii. quemadmodum & Theodorus Anagnostes libro primo collectione Græcorum. Tertia causa dubitandi petitur è canonibus Sardicenis, quos Græci non admiserunt in veteri collectione. Quod sanè certum est. Atamen aperta est ratio cur Theodoretus eos in collectionem suam conjecerit; nempe, quòd sede sua à Dioscoro Alexandrino in synodo Ephesina secunda depulsus, eorum canonum beneficio usum sedem apostolicam appellavit; & à Leone in communionem receptus, episcopaliq; dignitati restitutus, Imperatoris decreto, & synodi Chalcedonensis irretactabili judicio, (ut cum Leone loquar) locum suum obtinuit. Quare nihil aliud à Theodoro expectandum erat, quàm ut canonibus Sardicenis recensendis benignum se præstaret. Quod effecit ut tandem Græci in synodo Trullana Sardicenses canones susceperint, eoque collectionis antiquæ adjunxerint. Merito itaque Photium Nicolaus malæ fidei arguit quòd ignotos Græcis hos canones esse simularet; cum & in codice canonum, & in collectione quinquaginta titularum publicè apud illos legerentur. Qua de re dixi libri II. c. xv. §. ix. Hanc autem collectionem seu Nomocanonem in quinquaginta titulos digestum, quo legum & canonum collatio quædam continetur, nullo ferè loco habitum temporibus suis testatur Balsamo, eò quòd Photij Collectio uberior & utilior omnino visa esset.

Theod. Anag. s. c. c. xviii. s. viii.

Tom.

Cap.

Balsamo in sup. p. 111.

CAPUT IV.

Synopsis.

I. Galli Collectione antiqua à Concilio Chalcedonensi probata usi sunt, ex Conciliis Agathensi, Aurelianensi, Epaonensi, & Casario Arelatensi.

II. Probabile videtur anplexos deinde interpretationem Dionysij, ex Concilio Aurelianensi.

III. Liber canonum dicitur à Gregorio Turonensi, ex quo patet canones apostolicos olim à Gallis receptos non fuisse. Corruptus canon xxv. in causâ Prætextati. Nondum admissi erant in censum canonum temporibus Hincmari. Dubie auctoritatis dicuntur

esse in Collectione Isidori. Recepti tamen olim quinquaginta priores à sede Romana.

IV. Codex Canonum non solum receptus in Gallis, sed etiam in Hispania; ubi nova Collectio concinnata est à Martino Bracarense, Zacharias, responsa ad Consultationem Pippini, extinctam codicis illius in Gallia memoriam renovat. Eum codicem dono dedit Carolo M. Hadrianus Papa.

V. Codex ille vigeat adhuc sub Leone IV. Eius verba explicata, de Decretalibus qua habentur in Canone.

VI. Ecclesia Gallicana non solum urebatur in iudiciis Codice Canonum, sed etiam canonibus Gallicanis, è synodo Valsensi, & Casario, & Agobardo. Qui etiam obrinebant in Hispania.

I. ECCLESIA Gallicana canones antiquos, qui à Concilio Chalcedonensi probati fuerant, & Collectione antiqua continebantur, tenacissimè observavit. Huc referenda sunt verba Concilij Agathensis, canone primo: *In primis id placuit, ut canones & statuta patrum per ordinem legerentur*, id est, ut codex canonum antiquorum, imò & Gallicanorum, coram synodo, serie temporum servata, recitaretur. Sanè ad canones Ancyranos, Gangrenses, & Africanos respexit canon VII. Concilij Agathensis, cum de rebus Ecclesie conservandis aut alienandis decernit, sicut *prisca canonum præcepta auctoritas*. In Concilio Aurelianensi primo, *antiquorum canonum statuta* servanda præcipiuntur, ut omnia bona ecclesiastica in Episcopi potestate consistant, quod ad canones Antiochenos referre oportet. Concilium Epaoenense penitentiam homicidis indicendam statuit, *quam Ancyritani canones decreverunt*. Quantam verò reverentiam canonibus antiquis in Collectione comprehensis Gallicani Episcopi deferrent, docet Casarius Arelatensis: qui acceptis canonum titulis, quos è Collectione Dionysij transcriptos Ioannes II. ad Casarium miserat, illorum canonum auctoritate Contumeliosi conatus repellit: *Nemo mihi alia qualibet, inquit, contra auctoritatem sedis apostolicæ, aut contra cccxviii. Episcoporum præcepta, (id est, Synodi Nicænæ) vel reliquorum canonum statuta objiciat, quia quidquid contra illorum definitionem, in quibus Spiritum sanctum locutum esse credimus, dictum fuerit, recipere non solum temerarium, sed etiam periculosum esse non dubito.*

II. Usam autem collectionis Dionysianæ, statim atque edita fuit, priore interpretatione sprete, per Gallias invaluisse mihi facile persuadeo; tum quia apud sedem apostolicam vigeat, tum etiam quòd nitore suo commendabatur, præ squallore veteris interpretationis; etsi hanc omnino Galli non deseruerint. Quibus conje-

cturis addenda est probatio desumpta è canone III. Aurelianensis Concilij habiti anno dxxxviii. ubi Decreta Leonis Papæ de Metropolitanorum electione proferuntur, quæ petita cum sint ex epistola data ad Anastasium Thessalonicensem Episcopum, apud Gallos Decretorum nomine valere non poterant; nisi ex eo quòd collectioni Dionysij sub Decretorum appellatione inserta essent, cujus auctoritatem Gallicani Episcopi amplexi fuerant.

III. Hic est liber canonum quem Rex Chilpericus ad Episcopos transmisit anno dLxxvii. cum damnationem Prætextati Rotomagensis Episcopi urgeret. De qua ista sunt Gregorij Turon. verba: *Ipsè vero, scilicet Rex, ad metatum discessit, transmittens librum canonum; in quo erat quaternio novus adnexus, habens canones quasi apostolicos continentes hæc: Episcopus in homicidio, adulterio, & perjurio deprehensus, à sacerdotio divellatur*. Hic locus duo ostendit; librum seu codicem canonum apud Gallos ad controversias dirimendas usurpatum fuisse, & canones apostolicos, etiam post edictum Dionysij codicem, à Gallicanis Episcopis receptos non fuisse. Canon relectus in Synodo Parisiensi, cujus summam retulit Gregorius, est canon apostolicus xxv. in quo mulla mentio homicidij, sed perjurij, adulterij, & furti; ita ut corruptus esse videatur ad premendum Prætextatum, qui se defignati homicidij reum esse, spe veniæ professus est. Novus ille quaternio adjectus ad codicem canonum, complectebatur canones apostolicos. Vnde colligere licet Codicem Gallicanum iis caruisse: quia cum extra numerum & consequentiam canonum antiquæ collectionis in limine libri à Dionysio sint adjecti, facile fuit Episcopis Gallicanis, qui eorum auctoritate teneri volebant, ab iis exscribendis sibi temperare. Eadem sententia resedit majoribus nostris, etiam in secunda dynastia: qui licet eos canones in codices suos transcriperint, non eo tamen consilio id egerunt ut eorum decretis omnino adstringerentur; quemadmodum testatur Hincmarus: *Canones qui vocantur Apostolorum, inquit, antequam Episcopi Concilia liberè inciperent celebrare, à devotis quibusque collecti, in quibus quedam receptabilia, quedam vero sunt non servanda. De quibus interdum quedam assumpta sunt in Conciliis, quedam à maximis & precipue auctoritatis viris in suis opusculis, sicut & de apocryphis, assumpta fuisse legimus, quoniam in quibusdam ad instructionem valent. Et ideo sicut majorum traditione didicimus, seorsum ante Concilia, in canonum libris, ad instructionem, &*

Concil. Aurel. III. can. 3. Ipse tamen Metropolitanus à comprovincialibus Episcopis, sicut Decreta sedis apostolicæ continent, cum consensu Cleri vel civium eligantur.

Gregor. Turon. l. 1. c. 19.

Vide Baluzii Decret. ad Agobardum pag. 127.

Hincm. Opusc. c. 14.

Concil. Arel. c. 17. an. 511.

Concil. Epaoen. c. 11. an. 517.

Casarius Arelat. T. 1. Conc. Gall. an. 514.

propter vulgatam eorum famam, ponuntur. Infra: Ceterum iidem canones qui vocantur Apostolorum, non ab Apostolis conscripti esse creduntur. Mox: Sed & B. Gelasius in catalogo, qui libri ab Ecclesia recipiantur, de his Apostolorum canonibus penitus tacuit, sed nec inter apocrypha eos misit. Quapropter in lectione illorum sequenda est cautela ab eodem S. Gelasio premanita: Cum hæc, inquit, ad catholicorum manum advenerint, beati Pauli Apostoli precedat sententia, quæ dicit: Omnia probate, quod bonum est tenete. Incidit Hincmarus in codicem mutilum synodi Romanæ sub Gelasio, in quo liber canonum apostolicorum est omisus, qui in vulgatis codicibus inter apocryphos recensetur, ut dixi capite superiori. Ceterum collectio Isidori non dissimulavit etiam quinquaginta capitula horum canonum ab omnibus non probari: cum in genere antea de omnibus dixisset, ab hæreticis esse confictos, & à sede apostolica repudiatos. Quod sanè de quinquaginta canonibus dici non potest, quos sedes apostolica inter ceteros canones numeravit, ut patet è Joannis II. epistola, & decretis Zachariæ, quæ Isidori collectionem præcedunt. Itaque rectè Leo IV. ceteris canonibus quos Ecclesia Romana in iudiciis sequebatur, apostolicos quinquaginta adjungit, & Humbertus Silvæ-Candidæ Episcopus in Disputatione adversus Nicetam, his solis vim canonum tribuit, ceteris in numerum apocryphorum rejectis.

IV. Ceterum è loco Gregorij Turonensis egregiè probatur usus codicis canonum qui obtinebat in Gallia. Ejus auctoritas recepta quoque erat in Hispania, ut patet ex Concilio Bracarensi habito anno quingentesimo sexagesimo tertio. Verùm Martinus Bracarensis Episcopus, qui è Græcia migraverat in Hispaniam, novam collectionem instituit, eo consilio, ut Latinæ interpretationi vel obscuræ vel minus emendatè scriptæ consuleret, atque contractis in pauca canonum verbis unum capitulum è variis locis interpolaret, ea methodo usus, ut quæ ad Episcopos & Clerum pertinerent, in prima parte, quæ ad laicos, in secunda conscriberet. Hæc collectio à Concilio Lucensi in Gallæcia probata fuit anno DLXXI. quam sæpe laudat Gratianus sub nomine Martini Papæ in Concilio. Eversa tandem per bellorum civilium motus in Galliis ecclesiastica disciplina, cum Pippinus Major domus de ea restituenda sollicitus, consilio Ecclesiæ Gallicanæ Zachariam Papam de quibusdam articulis consulisset anno DCCXLVII. Summus Pontifex viginti septem capitulis consultationi respondit,

quæ Canonibus & Decretis Pontificum è collectione Dionysij ad verbum transscriptis munivit. Vbi profert canones apostolicos, Ancyranos, Neocaesarienses, Antiochenos, Chalcedonenses, Africanos, & Decreta Siricij, Innocentij, Leonis, & Gelasij, iisdem numeris distincta quibus apud Dionysium. Tandem Hadrianus primus codicem illum Carolo Magno dono dedit, ut testantur versus Hadriani ad Carolum perscripti: *A lege nunquam discede, hæc observans statuta*; non quòd Gallia eo libro careret; sed ut munere illo, quæ partes Regis essent, & omne studium ad tuendos canones, & Decreta Pontificum illo codice comprehensa, impendere admoneretur. Quod ille sanè egregiè præstitit, & successoribus suis exemplum hujus curæ subeundæ præbuit. Porro in Capitularibus suis non solum Dionysij interpretatione, sed etiam veteri, quæ extat in collectione Isidori, promiscuè utitur.

V. Codex ille canonum auctoritatem suam inviolatam retinebat anno DCCCLIX. cum Leo IV. Pontifex, Relatione Episcoporum Britannicæ consultus, respondit apostolicam sedem in ecclesiasticis judiciis canones tantùm usurpare, & *Decretalium regulas, id est, inquit, quæ habentur apud nos simul cum illis in canone*. Tum canones recenset, & Decreta Pontificum, quæ collectione Dionysij continentur. Locus hujus epistolæ, quæ integra extat tomo tertio Conciliorum Gallicæ, relatus apud Gratianum, sinceram genuinamque Leonis mentem prodit. Etenim supposititiis antiquorum Pontificum epistolis, quæ jam à sexaginta annis sub Isidori nomine consarcinata, per Europam sparsæ vulgabantur, locum inter canones dare noluit. Hæc est enim verborum illorum sententia, cum de regulis Decretalium loquitur, *id est, quæ habentur apud nos simul cum illis in canone*; statimque non Anacleti, Evaristi, ceterorumque Pontificum *Ἰσίδωρου* epistolas enumerat, sed Siricij, Innocentij, Zozimi, & aliorum Pontificum, quæ habentur in collectione Dionysij. Quare quòd Leo Pontifex ad cetera decreta Silvestri canones adjungit, omnino delendum est; quia, sine dubio, vitio exscriptoris in textum irrepsit; præsertim cum illa tempestate nondum Canones Silvestri nec apud sedem apostolicam nec apud provincias recepti fuissent, ut docet Hincmarus.

VI. Observandum tamen est, Ecclesiam Gallicanam in controversiis dirimendis non solo codice canonum usam, sed etiam Gallicanarum synodorum canones usurpassè;

Isidorus in Prefat.
Propter suam auctoritatem ceteris præponitur. Canonem qui dicitur Apostolorum, licet à quibusdam apocryphis dicantur.

Joannes II. an. 114.
Zachariæ an. 747.

Humbertus an.
1049.
Censuræ Apostolorum auctoritas inter apocryphas, exceptis capitulis 50. quæ decreverunt regulæ orthodoxis adjungenda.

Hincmarus ep.
c. 11. & 109. ad
Mogun.

Conc. Valent. an. 514
Cecilij ep. an. 514

quorum apud majores nostros non vilis erat auctoritas. Etenim, ut inquit Concilium Vafense, omnia que à sanctis sacerdotibus vel Clericis observari debent, & antiqui & novelli canones probare videntur. Quare Casarius Arelatensis in causâ Contumeliosi Regensis Episcopi, non solum canones à Ioanne II. prolatos encyclica sua epistola complexus est, sed etiam Gallicanos canones, quos à ceteris hoc lemmate distinxit: *Incipiunt Tituli Canonum Gallicani*. Statimque subjungit canonem 1 v. Concilij Valentini, canonem 1 x. Concilij Aurelianensis, x x i i. Arausiaci primi, & x x i i. Concilij Epaonenfis; tum epistolam suam his verbis claudit: *Ecce manifestissimè constat quia secundum quod & tituli antiquorum patrum, sed & Canones Gallicani continere videntur, Clerici in adulterio deprehensi, aut ipsi confessi, aut ab alijs reuicti, ad honorem redire non possint.* Canonum Gallicanorum usum in Hispania propagatum fuisse docet Concilium Tarraconenfè habitum anno d x v i i. cum decernit de monachis, *canonum ante omn Gallicanorum constitutionem esse servandam.* Quoniam verò, ut docuit Augustinus, Concilia provinciarum, plenariorum Conciliorum auctoritati, quæ sunt ex universo orbe Christiano, sine ullis ambagibus cedunt; canones Gallicani in iis causis obtinent, quæ canonibus antiquis definitæ non sunt. Hoc monuit Agobardus Episcopus Lugdunensis, qui sub Ludovico Pio floruit, canonum Gallicanorum sanctiones non esse passim æquali auctoritate recipiendas ut *Nicani, Chalcedonensis, & ceterorum generalium ex totius mundi consensu congregatorum, & receptorum; sed quia congrua veneratione pro causis necessariis, quarum definitiones in illis generalibus non inveniuntur, fides sit eis adhibenda religione debitâ.*

Aug. l. 1. de Dop. c. 11
Apostolici libri ad rom. legum Capituli cap. 16

Ecclesia Romana. Sententia harum epistolarum transcrita primò in Concilio Gallicano, tacito auctorum nomine. Deinde auctoribus aperitè laudati.

IV. Emersi per Gallias alia Collectio sub nomine Capitulorum Hadriani Papa; unde aliqua transcrita in collectionem Isidori, que apud Gallos auctoritate canonica non vicebat, atque Hincmari.

V. Eius sententia de his epistolis, suscipiendas venerabiliter, sed canones servandos inviolabiliter.

VI. Nicolaus urget Gallicanos Episcopos ut has epistolas admittant in canonem. Quod illi facere recusant.

I. **A**NTIQUO juri, universalis Ecclesiæ assensu roborato, successit jus novum, quod ab anno d c c c x x v i. publicari cœpit, & adnente Nicolao I. & ceteris Romanis Pontificibus paulatim usu invaluit per Occidentis provincias. Ius illud comprehensum est Collectione Isidori, quæ ex Clementis, Anacleti, Evaristi, & antiquorum Pontificum epistolis, qui tempora Siricij præcesserunt, & è canonibus tam antiquis, quàm Gallicanis, & Hispanicis, compacta est. Epistola illa apud eruditos viros gravi suspitione laborant; tum ob verborum sordes à secundi seculi, quo data dicuntur, elegantia & nitore alienas; tum ob styli similitudinem, & eundem scribendi characterem, qui in omnibus epistolis occurrit; ita ut ab uno auctore, non à diversis Pontificibus, conscriptæ esse videantur. Accedit usus frequentissimus vulgatæ scripturarum versionis, unde fit ut post Hieronymi ætatem effictas esse necesse sit. Deinde & Hieronymo, qui scriptorum ecclesiasticorum catalogum texuit, & Innocentio, Leoni, ceterisque Pontificibus, quorum germanæ epistolæ ad nos pervenerunt, omnino fuerunt incognitæ. Turrianus his similibusque argumentis à Magdeburgensibus prolatis satisfacere conatur, edito in eam rem volumine. Sed fortasse cessisset Dionysij Exigui testimonio: qui cum veterum Pontificum epistolas jam à centum & mille annis cum summa diligentia colligeret, à Siricio initium suæ compilationis facit. Hæc sunt ejus verba in epistola ad Iulianum Ecclesiæ Romanæ Presbyterum: *Præteritorum apostolicæ sedis Presulum constituta, qua valui cura & diligentia collegi, & in quendam redigens ordinem, titulis distinctis compositis, ita duntaxat ut singulorum Pontificum, quotquot à me præcepta reperta sunt, sub una numerorum serie terminarem.* Fortius verò urget Antonij Augustini Archiepiscopi Tarraconenfis observatio; qui primus adnotavit ipsa legum imperatoriarum verba, & quæ sub Aniani nomine extant ad codicem Theodosianum scholia, in illis epistolis usurpata fuisse: quamvis Pontifices, quibus

Dionysij Exigui epistola ad Iulianum Presbyterum, edita à Fr. Florentio.

Ant. Augustin. in Notis ad Capitula Hadr.

C A P V T V.

Synopsis.

I. Antiquo juri successit jus novum, ex Collectione Isidori. Hæc, præter canones, complectitur epistolas veterum Pontificum. Quæ germanæ non sunt, ut colligitur è Dionysio Exiguo. Quod etiam probatur è Bellarmino, & Baronio Ill. Cardinale, & auctore Pseudo-Isidori. Concinnata sunt ex antiquis epistolis, & canonibus, ut plurimum.

II. Riculfus ex Hispania in Gallias hanc Collectionem detulit. Isidoro Hispanensibus tribuit, Hincmari ætate. Quare non assignenda, ut fit vulgò, Isidoro Mercatori. Qui peccator dicitur in alijs codicibus. Isidoro Hispanensibus tribui non potest. Chronicon Iuliani meminit Isidori Mercatoris Episcopi Seburbensis.

III. Riculfus Moguntinus Episcopus, devotus

manus 25, 7. & long. 114.